

A Zohár szerzője kedvenc szokása szerint belenézett a reggeli napba, mely Áv hónapban erős fénysugarakkal pásztázta az alacsony mennyezetű szobát. Aztán behunyta a szemét és szívárványt látott. Még Tisré¹ szürke napjaiban is

napfény nélkül, elő tudta varázsolni a szívárványt úgy, hogy behunyt szemét egy ujjal lenyomta, majd lassan elengedte és óvatosan figyelte a fényjelenséget, melyben angyali küldöncöket látott. A kül-

12 Uri Asaf

MAGYARÁZATOK A ZOHÁR KÖNYVÉHEZ

döncök a színes sugarakon ültek, vagy közöttük lépegettek. A hunyorgatás és a varázsos látvány kellett a munka hangulatához, az éjjeli penzumhoz. Mose de Leon nappal emberekkel találkozott és pergamen könyvecskéit árulta, a *Zohár* könyvét, folytatásokban. Munka közben a gyertyaláng ügyelt rá, de fel is izgatta, mert a láng nő hajfonatnak tűnt, melynek remegése nagyon is valódi volt, és ez Mose de Leon egész testére kiterjedt. Egész életében a fénnel játszott, közben az Élet Fája körüli patakokra gondolt, a folyékony fényre, melyről végre szabadon írhatott, mert az érdeklődés egyre csak nőtt. Ismeretlenek jöttek a könyvért a messzi Languedoc-ból és a közeli Geronából. Ma ötvenhat éves, de erről senki nem tud. Ma úgy érzi, hogy sokat fog írni. A nappali fényben soha nem kísérelte meg az írást, mindig a gyertyagyújtásra várt. A gyertya volt a legjobb barátja, aki rendszeren sügött. A fejében már koradélután volt, a homloka mögött rendezett hadak, adószedők és katonák masíroztak, az orrnyergén lovasok ágaskodtak. A homloka délután zárva volt, de a gyertya fényére megnyílt. A régi mester, Rabbi Simon ott várt a sötétben és minden egyes sort biccentéssel nyugtázott. A mester szakállából homiletikák szálltak elő, dicséretes és dörgedelmei. Ő abból a világból beszélt, melynek neve magyarul Eljövendő Világ.

A Földet furatok járnak át keresztül-kasul. A távolabbi dombok között a váratlan mélységben megcsillan a Sós-tenger. Itt végződik az a járat, akna vagy furat, mely annyiszor megnyílt Pascal széke alatt a Port Royal-béli szobában. Pascal nem ismerhette félelmeinek geológiai hátterét, de nagyon szenvedett. A földi megváltás csak annak lehetséges, aki eljut az akna fényárban úszó kijáratához a sivatag párnaszerű kiemelkedései között. Talán Pascalnak is felkínálkozott ez a lehetőség: „Ó szent Sion, ahol minden állandó, és ahol semmi sem enyész el”.² Vajon eszébe jutott, hogy a padló alatt incselkedő nyílásba lépjen, és elinduljon a távoli kijárat felől hívogató fényforrás felé?

Az utca szélét nézem, melyről az aszfaltburkolat leszakadt, ahol a fenyő sárga és a júdásfa lila virágpóra díszel. Az élet és a halál nem vesz mintát a földi dolgokról, hanem a felhők mozgását utánozza. Mindkettő szakadatlanul gyors, nem ismer könyörületet. Az élet koldus, akit csak néhány napja ismerek, megszokni se lehet. A száraz vízmosságban érzem az áradás szagát, az előzőét és a következőt, amelyről időben morajlás figyelmeztet. Gép és utas vakon ereszkedik, a kerekek még nincsenek kieresztve, nehéz a földetérést váratlanul befogadni. Kell egy kapaszkodó, egy lámpasor, hogy félre tolja az ezüst homályt, melyet Afrika kevert a fénybe, és amely a retinán a téglavörössel nagyon lassan egyenlítődik. 13

Pontban fél tizenegykor földregés volt. Először arra gondoltam, hogy rosszul lettem. Aztán a rosszullét kilépett belőlem és az egész épület rengett. Tíz másodpercig döntésképtelen voltam, aztán kirohantam a lépcsőházba. A szomszédok ajtai egy időben nyíltak, ijedt arcokat láttam. Nem, nem tudok felnézni a napfényes égre, mely szégyenszemre most se avatkozott be. Az ég megveti a valóságot, az életet. A földregéskor éppen verset írtam, arról, hogy az otthon lassan úszó tutaj, amelynek soha nem látom a szélét. Ha elvetődöm a tutaj végébe, a vízbe kíváncszom, hogy együtt ússzak a tutajjal. Ő, (vagyis az élet) olyan mozdulatot tesz, mint a visszahúzódó kéz, amely sajnál tőlem minden másodpercet, és a saját vágyait ízelve félresodor. Soha nem jutottam a közelébe. Megálltam az önámítás útján, felé nyúltam és a karom mozdulat közben kővé vált. Erőre nem gondoltam, mert más vagyok. Ehelyett élőködtem a tennivalók felületén. Közben nem nyúltam semmihez, és engem se érzett semmi. A délutáni fénybe kakasszó keveredett, a hideg légtömegek pontos helyét csak az újság és az internet tudta. A dörgés Ciprus felől jött, a madarak nyugodtak voltak, nem észlelték a változást. Mennyire tévedtem, mikor Penelopére gondoltam, hiszen már én is kifogytam a szerepemből. Ha kisüt a nap, a tenger mély kékre színeződik, a szél homokot csap az arcomba, és arra gondolok, hogy az a valaki itt áll a küszöbön.

Az alpesi pisztráng, mikor leereszkedik a csúcsról a palackzöld tóba, sítalpakon jön, mint a többi hal a patakban, a köveken, a fenyődeszka lépcsőfokokon. Az uszonyain sálécek nőnek és négyfelé forognak. A szél bejön az ajtó alatt, a lucfenyő gyantát könnyezik, a gyantás savó kifolyik az erek közül. Az erdő alatt kisváros. A kisváros egyetlen kirakatában zsugorított fejek díszelnek a virággal díszített kosárban. Színes sapkát viselnek és kifejezéstelenek, mint a tojás. A virág erről a helyről való. Sárga, mintha emberhúsból lenne. Az erdőből hozták a fenyők közül.

Mi lenne, ha az őszi avarhoz hasonlóan kisöpörném a felesleges könyveket, melyeket soha nem nyitok ki. Ez a vékony kötet kivétel. Walserral szép sétákat tettünk. Séta a vérem. Könnyen lehet, mert nincs csomagom. A házam üres, csak az van benne, ami feltétlenül szükséges. Nem gyűjtök semmit.

14 *A Tűz című novella egy berlini tűzvészről szól. Az égő város „ismeretlen tenger, áthatolhatatlan erdő buja vadon”. Az utcát ellepik Ernst Ludwig Kirchner kalapos női, akik lila, zöld és fekete csoportokban menekülnek. Az égből jeges parázs hullik, világító felhőlovasok. A levegőben érezni a tél ígését. Mit ígér? Sétát Robert Walserral? A hóban felejtett nyomokból látszik, hogy a járása egyre bizonytalanabb. Élete utolsó sétáján Robert Walser lefeküdt a hóba, mert érzékinek találta. Ez az ő titka.*

Ki volt Jób? Időtlen idegen. Jób megértette, hogy Isten nem ő érte van. Pedig mindenki ezt szeretné. Jób tudta, hogy hálát kell adni azért, hogy van apám, van világom! Az élet menedék, mely nem omolhat össze. Ez a menedék magasból nézve fagyos fény, aurája visszahajlik a földre. David Vogel³, a költő hason fekvé elmélkedik a gerinc ellenében:

*Az erdei úton halk visszhang halad
akár az azúr fonál mikor a világ szunnyad
az éber öreg feketében összes napja száguldására néz*

Vogel verse úgy hangzik, mint egy régiség, melytől nem tudunk elfordulni. Vogelt nem érdekelte, mi lesz a héber nyelvből a hatvanas vagy a kilencvenes években. Zsákutcába terelte őt egy szomorú gondolat. Ha a költő onnan visszatekint, ezer évet letagadhat a korából, ezért nem is akar előre nézni.

Gyötör a fal, gyötör a meghatározhatatlan. Végül is ez nem fal, hanem nyesett sövény, és mintha bronzból lenne. A fal simasága csak látszat. Ha hozzáérek, ha egy ujjal benyomom, enged a nyomásnak. A nyesett sövény tiszta kétség, a belém vetett bizalom bizonytalansága, a félelem textúrája. Ne imádkozz, mert nem tudod kinek szólsz. A zsoltár nem a tied, nem a magadfajta emberé. A zsoltárok istene megváltozott. Korábban egyszerű volt és bárányszagú, mint a pásztorok. Erről tanúskodik Jákob fiának, Józsefnek a szíve. József addig várt, amíg a patak visszafelé folyik, és a nap szemmagasságba kerül. „Elfelejtettek, mint a szív a halottat, elveszett edény lettem” (Zsolt 31, 13). Ez többször megtörtént. Most én vagyok az, aki fennakad, én vagyok a csapdában. A kottafejek felém fordulnak.

Rousseau azon bánkódik, hogy hazudott. Azt állítja, hogy csak egyszer. Pedig akkor már nem volt szüksége az emberekre. Ma több szeretetre vágyik, mint

amennyi az életben kapható. A negyedik séta⁴ nyugtalanító. A vallomás, a naiv, becsületbeli közlések, mind nem olyan érdekesek, mint az, ahogy a vérezést elállítja a halastóban leöblített, mohán szárított és pálinkában pácolt liliumlevéllel. A magányos sétáló vére soha nem keveredik, soha nem tűnik el, ehelyett megkísérti az emlékezet előhívatlan képeit. A sors a függöny mögé húzza a magányos sétálót. Ez az utca páros oldala. Ő ugyanahhoz a zöldségeshez jár, ugyanazt a füstöt szívja. (Ha a nevemet nem ejtik ki pontosan, nem létezem). Függöny, avar, konfetti. Ez az alkotói forrás, vagy Madame Warens és Jean Jacques Rousseau kútja. A szombat, sétára alkalmas idő, Annecy határában, a szelídgeszenyék között. A szombat szereti a természet árnyalatnyi meglepetéseit, amelytől oly mostohán meg lett fosztva. A mi szombatunk sorban áll az idegenek között és megalvad, mint a vér.

Árnyéket keresek. A legrövidebb úton közlekedünk, nagyon meleg van. Kapaszkodunk, mint a vízhold rabszolgák. Az éles köveket ki kell kerülni, át kell ugrani felettük. Behúnyt szemmel se tévesztem el. A Sós-tenger színe a hátrahagyott boldogság egyetlen ígérete. Itt él a nautilus, aki egy pontban kezdi az életét, egy végtelenből kiragadott pontban. Az út melyet követ, a spirál formája. Az eredmény elkülöníthető objektum. A kezemben tartom, a párás tájban csak a víztükör látszik. A gyümölcsfák szürkék, a talajjal egybeolvadnak. A Genezáret-tó szivalakú hasa alatt, kisebb, szögletes halastavak csillognak. A madarak éles hangja felerősíti a tompa fényt, a napsugarak megpróbálnak áthatolni a meleg levegőn. A kövér esőcseppek rajtam párolognak. Olyan közel van az ég, hogy az ujjaim között fehér és sárga a fény. A nappali csillagok is látszanak, akár a bazalt és a vándormadarak. A vándormadár rajok nem ismerik az otthontalanságot. Kétlakiak mint én.

A vászon nem tűr más színt, csak a látható színek két határát, az ibolyát és a vöröset. A kirekesztett színek összefognak, és haragjukban elfoglalják a vászon hátsó felületét. Júlia ebben segít. Júlia szikár, barna nő. Jön-megy, vászonnól vászonra száll, közben a szárnyait zárva tartja a köpenye alatt. A szája felett pihék és egyedül él, mint az elutasított próféta. Nem látom, mit fest, nem megyek közel, de hallom, amint a festéket a szájából a vászonra szórja. Ecsetet nem használ, mert a kezei elsorvadtak, és az oldalához simulva, tehetetlenül lógnak a szárnyakkal együtt. Délután van, a másik házból Schubert szonáta lassú tétele hallatszik. Lélek kopog az ablakon. Az ablaküveg túlhűtött folyadék és akármikor elvesztheti a formáját, és akkor a lélek áthatol az üvegen. A szomszéd udvarban varjút tartanak, aki házi őrszem. Ha baj van, a csőrével kopog.

Az Atyák⁶ öröksége nem mitológia. Ez ennél közelebb, mely bennünk és velünk él és hagyjuk, hogy vigyen oda, ahová akar. A leszállás (születés) pillanatában nem észleljük, mert akkor elkeverednek a lelkünkkel, annak állományát alkotják. Olyan részleteséggel és pontossággal tudjuk leírni őket, 16 mintha a szüleink lennének, kivált az egyiket, mert a három közül mindig egyet választunk magunknak. Az Atyák jelképe a háromágú sin, (Ψ).

Több száz éjjelt virrasztott át a sziklához erősített láncba kapaszkodva, közel ahhoz a helyhez, ahol az első embert teremtették és a sokadikat. Az ember tisztulása itt kezdődött, a világ legmélyebb pontján. Sztefanosz éveit végtelen lassúsággal teltek, testének pusztulását türelmetlenül várta, de ellenségei az évek és a hónapok útját állták. Testéből megmaradt egy áttetsző héj, melyben szabadon élt a tiszta akarat. A sorvadó Sztefanosz lámpásként világított a Sós-tenger felett. Az aszkézist legtovább bírta a hűséges szem. A szem nem vesz részt az önpusztításban, a szem élni akar, tükrözni és szólítani, minél tovább. A szemet nem érdekli a szárnyzuhogás, a szem ellentmond a szabad akaratnak, és a tanításnak. A szem mozgékony, fényvel teli csillag, az életelenség ellensége. Sztefanosz a barlangból jól látta a Sós-tenger színét, mely ígéret volt számára és enyülés. Elképzelte, ahogy lemegy a partra és a lábujjai megérik a víz olajos érintését. A halál immár az ő elhatározása volt, akaratlanul teste tudta, hogy melyik nap kell remetetársaitól elbúcsúznia. A többiek nem hitték, hogy ez búcsú, és amikor húsvét másodnapján a barlanghoz mentek, és felkapaszkodtak a kötélletrán, már nem élt. Ő is arra a helyre került, mely emberemlékezet óta tele van a feltámadásra váró lelkek ikraszerű halmazával. A hold, a nap és a többi csillag a helyén maradt, velük a holnap.

A diófa hallhatóvá teszi a szelet. A szél hangjába lélek szorul. A diófa felásgodik, és ha a szél megáll, az oldalára dől. A széles poros úton csak mi járunk, a lejtők és az emelkedők. Mennék a tengerre, de nincs. Győrben folyó van, a Mosoni-Duna és a Rába. A Mosoni-Duna békalencsétől zöld, a Rába okkersárga iszapot tol maga előtt. A zöld és az okker sokáig egymás mellett rohan, aztán a híd alatt egymásnak esnek és felfalják egymást. Mikor idejöttem, nem tudtam kezelni a kaput, nem tudtam bezárni, kinyitni. A háziak megmosolyogtak. A kapukilincs fényes, akár a majolika. Villányi Laci tanácsára, első utam az antikváriumba vezetett, ahol megvettem Karácsony Benő⁶ könyvét, a Napos oldalt. De akármerre forgattam a könyv lapjait, nem láttam benne egyetlen napsugarat sem. A könyv borítója sárgás vászon, a lapok fehérek. Úgy tudjuk, később a szerző is észrevette, hogy az ő oldala inkább árnyékos, mint napos, ezért örök hallgatásba burkolózott, ahonnan vissza se tért.

Talán még inkognitóban él közöttünk? Derűs magyar neve az utóbbi lehetőségre utal. Még zajlik a forgalom a Kossuth hídon, de ember sehol.

Az emlékezet nem hagyta nyugodni, nem tudott megbocsátani az anyanyelvének. Kiegyenesedett és teljes erejével megfeszítette a derekát, majd mindent darabokra zúzott maga körül. Előtte sokáig hallgatott, de többé nem maradhatott csendben. Törött testét vonszolta az utcákon és a hídon egy óvatlan pillanatban a folyóba vetette magát. Senki és semmi nem állíthatta meg. A korlát egy pillanatra megingott, felismerni vélte a költőt, de hagyta, hogy lépjen egyet előre. A nyelvnek vezeklésre se maradt ideje az öngyilkos szájában. Az anyanyelvnek felbecsülhetetlen az értéke, de minden meggyőződés híján való. Sok mindent teszek veled, de nem gonoszságból, vagy bosszúvágyból. Ha megolvad a jég, félelem nélkül kilépek a házból.

Miért esik Bucsacsban annyi eső? Azért, hogy a nyírfaerdők megtisztuljanak a halottak képeitől. Galícia rejtelmes szülőháza, ahova a költők születni vagy meghalni járnak, mint Georg Trakl. Agnont⁷ nem anya szülte, hanem Galícia. Bucsacs (Buczacz) városát kőpadra feszítették, ahogy a bukovinai székelyek faragott kapujára írták: „habár testünk vérben ázik a Tejúttól a Golgotáig.” Bucsacs helyett Agnon másik hazát talált, másik kertet nevelt, mely a sivatagra néz. A bucsacsi rossz hírek hallatán, megkérdezte illatos kertjét: „lehet az, hogy egy egész város, tele étellel és Tórával, egyszerre gyökerestül kiszakad a világból és veled pusztul minden lakos, öreg, fiatal, férfi, nő és gyermek”? A város most néma, Izraelnek egyetlen lelke sincs benne. A másik galíciai Bruno Schulz, aki arcán viseli a megalázó haláljegyeit, körülményeit, sőt részleteit, melynek készségesen elébe ment. Abból, ahogy Bruno Schulz egy lengyel bélyegen alulról felfele néz, látszik a gyengesége. Tévedés ne essék, nem az írás gyengesége, hanem a galíciai sebezhetőség, ahogy vihartól cibálva, a föld repedéseibe bújva magányosan, örökösen túlcsonduló képzeletében él. Várom a napkeltét, várom a napnyugtát. A nap minden reggel az Arnon folyó mögött kel, és minden este a Földközi-tengerben nyugszik.

„Négy dolog menti fel az embert az ítélet alól: ha alamizsnát ad, ha fennhagyon (kiáltozva) imádkozik, ha megváltoztatja a nevét és ha megváltoztatja a cselekedeteit.”⁸ Miféle ítéletről beszélünk? Sokféléről, lehet például a gyermekáldás megvonása. Elégedj meg azzal, hogy mostantól kezdve Sárának⁹ hívnak. Új lehetsz, és mégis a régi vagy. És Simon? Miért nem kap új nevet? Rajta nem segítene. Mindenki új lapot keres. Az oszlopszent megváltoztatja

az életmódját, mert a fára költözik, az oszlop tetejére. Le szeretném hozni. Vissza akarom adni az életnek, inkább ítéljék el. Tűz a nap, a bokorban rejtőzöm és onnan figyelem. Ha alszik, biztos nem tud leszállni a fáról, vagy az oszlopról. Az oszlopról nem képes leereszkedni, mert gyantás és át-

18 fogni sem lehet. Körülöttünk mindenki feketében jár, a fa koronája éjszakát teremt maga körül. Az oszlopszent testhezálló sötétséget visel. A gype tisztára van nyírva, reggelenként kopasz tornász küzd a fával. Most ezt olvasom: „én nem vagyok bűnös, mondta K.” Istenem, miért nem változtatott nevet, miért ragaszkodott ahhoz a szerencsétlen K. betűhöz?

Jákob fiainak szent gyülekezetei ellepték Podólia és Volhínia vidékeit. A hit soha nem tágitott tőlük, mert a bölcseik reményt töltöttek a szívükbe. Az embernek, hogy éljen és lélegezzen, az volt az egyetlen választása, hogy hászid legyen. Ez a bölcs és cádik Besttel,¹⁰ a hászidok atyjával kezdődött, aki teljes nevén „az igazi név gazdája”. A Best igazsága úgy terjedt a tudásra áhítozó szegények között, mint a futótűz. Kétszáz évvel később, a hívők megszámlálhatatlanul sok gyülekezete mind felült arra a repülő szőnyegre, mely azóta is planéta módjára kering a hold körül. Ukrajnában semmi nem maradt. Láttam a nyomukban burjánzó gatz, mely Kőrösmező romos zsinagógáját körülveszi, de azt is láttam, hogy a mezericsi rabbi sírja előtt kecske legel. A kecske felnéz a cádik sírjára, és a sírfelirat láttán jobban emészt, mint bárki ezen a földön. Podólia kecskéi nem ismerik a félelmet, de mi az emlékezés iszonyatából táplálkozunk. Imádságunk zálog, de soha nem tudjuk meg, hogy ez mennyit nyom a latban. Dávid királynak sem ígértek semmit.

Üszkös tetőgerendák, a colmani megváltó¹¹ közelében. A stigmák ismét tüzet fogtak. Három fenyőforgács egyszerre kapott lángra, a tetőgerendák halálra hevítették egymást. Lángok csaptak az égre. A menekülők egy része a Rajna felé vette az útját. Nem messze innen, a Feketeerdőben ered a Duna. Az egyik folyó elmegy a másik mellett, de lehet az apja a másiknak, vagy a testvére. A nagy folyam a Breg személyében ered Martinkapelle mellett, a fenyőerdőben, a mohapárnák között. Majd a Brigach és a Breg együtt Duna lesznek. *Freiburiban sokáig kerestünk egy Edit Stein¹² nevével megtisztelt utcakövet.* Hiába. Közben telt az élet. Én egyre lejjebb csúsztam a széken, vagy a padon. Volt, aki dalt adott elő a pódiumon. Vacsorához az előétel schmalz (disznózsír) volt és kenyér, akármi legyenek. Gyermekkoromban kivettem belőle a részem, pirospaprikával meghintve. Ahogy az élők látnak, ahhoz nincs semmi fogható.

¹ Áv és Tisré, héber hónapok nevei

- ² Pascal, *Gondolatok*, 459 fejezet.
- ³ David Vogel, héber költő (1891 – 1944)
- ⁴ Rousseau, J. J. : *A magányos sétáló álmodozásai*, Magyar Helikon, 1964
- ⁵ Ábrahám, Izsák és Jákob
- ⁶ Karácsony Benő író (1888-1944)
- ⁷ Georg Trakl (1887-1914) költő; S. J. Agnon (1888-1970) író
- ⁸ Babilóniai Talmud, Ros há-Sáná, I/16
- ⁹ Sárai, Ábrahám feleségének korábbi neve kiegészült egy „h” betűvel, így lett belőle Sára (Szará-h)
- ¹⁰ hászid: istenfélő; cádik: igaz ember.
- ¹¹ Mathias Grünewald oltárképe
- ¹² Edit Stein (1881-1942) zsidó származású filozófus, II. János Pál pápa által kanonizált szent mártír

